

Dünya Hekimler Birliği Bildirgelerine Bir Bakış

Dr.Selîm KADIOĐLU*

* A.Ü.Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Deontoloji Doktora Öğrencisi, ANKARA

Bildirgenin ansiklopedik tanımı, "Bir mesele hakkında kamuoyuna açıklama yapmak üzere, resmi bir daire, bir kurum veya özel kişiler tarafından hazırlanmış yazı" şeklindedir. Bildirgeler, andlar gibi kamuoyunu muhatap alırlar, ancak onlardan farklı olarak taahhütte bulunma değ!!, açıklama yapma veya öneri getirme esprisi taşırlar. Bu önerilerin uygulamaya yansımaları, kurai koyucunun bildirgeyi benimseyip yaptırım ile desteklemesiyle gerçekleşir.

Bildirgelerin etkin olabilmeleri, işlerlik kazanmaları, içeriklerinin kabul edilebilirliği ve pratikte gerçekleştirilebilirliği kadar, bildirimde bulunanın sıfat ve yetkisinin gücüne de bağlıdır. Bu itibarla D.H.B. bildirgelerinin toplu ve tek tek değerlendirilmesine geçmeden önce, kurumun kendisi üzerinde durmak uygun olur.

Kuruluş, antetinde isminin İngilizcesini (the World Medical Association), Fransızcasını (l'Association Médicale Mondiale), İspanyolcasını (la Asociación Médica Mundial) ve logosu içinde Latince'sini (Societas Mundi Medica) barındırıyor. İlk üçündeki ifadeler Türkçe'ye

12 Mart 1993, "Hekimlikte Andlar ve Bildirgeler" toplantısında yapılan aynı başlıklı konuşma metninden düzenlenmiştir.

"Dünya Tıbbi Derneđi" şeklinde veya "tıbbi" yerine "tıp", "dernek" yerine "kurum" ya da "birlik" konularak aktarılabilir. Tıp çevrelerimizde kullanımı yaygın olan "Dünya Hekimler Birliği" ve "Dünya Tabipler Birliği" adlandırmaları ise, Latince'nin "mot a mot" çevirisidir.

Bu iki adlandırma, örgüte oda ve birlik düzeylerindeki ülkesel yapılanmamızın üçüncü ve global basamağı görüntüsünü vermektedir. Oysa D.H.B., ülkelerin en fazla üyeye sahip hekim meslek kuruluşları tarafından temsil edildikleri bir platform olmakla birlikte, bu örgütlerin bir üstörgütü özelliğini taşımaktadır.

Ne hekimlik meslek ve uğraşısıyla ilgili pratik sorunlar, hak arayışları; odasendika fonksiyonu, ne de münferit olaylardaki hekimlik uygulamalarının mesleki gerekliliklerle bağdaşırılık irdelemesi; disiplin organı fonksiyonu, örgütün etkinlik gösterdiği alanlar değildir. Bizzat bir meslek örgütü olmayan D.H.B., meslekle ilgili ancak meslek uygulamalarından ve mesleki örgütlenmeden ayrı etkinlikler içinde bulunan bir meslek örgütleri (dolayısıyla meslekdaşlar) klübü görüntüsündedir.

D.H.B.'nin benimsemiş olduğu misyon, tıbbın genel-teorik sorunlarını ele alıp çözüm önerileri sunmaktır. Örgüt,

tıp eğitiminde, tıbbi bilimlerde, tıp eğitiminde, tıp uygulamalarında ve dünyadaki herkese verilen sağlık hizmetlerinde yüksek uluslararası standartlar oluşturmaya çalışır. Bunu sağlamak için benimsediği yöntem, ilgili konularda açık tartışmalara olanak sağlayan bir zemin oluşturmak ve tartışmaların sonunda saptanan yaklaşımları bildirgeler halinde neşretmektir.

Yetke ve saygınlığı, büyük bir meslektaş kitlesinin (dolaylı) temsilcisi ve sorunları üst düzeyde irdeleyen bir örgüt olma özelliklerine dayanan D.H.B., (bildirge tanımındakine uygun şekilde) görüşlerine bağlayıcılık atfetmez, yaptırım desteği arayışına girmez. "Gönüllü Bilirkişilik" diyebileceğimiz bir yaklaşım içindedir. Atanmış yada seçilmiş olmaya alternatif olarak ortaya çıkan bu gönüllülüğün, bilirkişi bilgi ve bilgeliğine de metastaz yapabilecek tereddütler uyardırması olasıdır. Bu bağlamda, Avrupa Konseyinin ve B.M. Ekonomik ve Sosyal Konseyinin istişare organı oluşu, uluslararası sağlık-tıp-hekimlik örgütleriyle sürekli iletişim ve işbirliğinde bulunuşu, D.H.B.'nin etkililiğini pekiştiren faktörlerdir.

D.H.B. bildirgelerinde dile gelen uzman görüşünün, tıp ve sağlık sorunlarında hekimlerin karşısında veya yanında yer alan kişi ve kurumlarca (hasta, denek, hekim işvereni, devlet gibi) benimsenebilirliği, görüşün uygulamaya yansiyabilmesi yönünden önemli bir husustur. Burada, örgütün tıpdışı çevrelerdeki tanınma ve saygınlığı doğrudan devreye girmektedir.

D.H.B. bildirgeleri, genel kurultayların sonunda birkaçı birarada ilan edilip, "Bildirgeler Elkitabı" ve "Dünya Tıp Dergisi" aracılığıyla duyurulurlar. Üzerlerin-

deki çalışmalar, neşredilmelerinden sonra da devam eder. Birliğin, "Tıbbi Etik ile İlgili Olanlar" ve "Tıbbi-Sosyoekonomik Konularla İlgili Olanlar" şeklinde iki kategoride topladığı çok sayıda (Şubat 1993 itibarıyla 39+23 tane) bildirge ve duyuru metni vardır. Bunları tematik olarak gruplandırırsak, ana gruplar şu şekilde belirir:

Hekim ve hekimlikle ilgili olanlar (Mesleki Bağlılık Yemini, Hekimlik Ahlakı Uluslararası Yasası, ...gibi);

Hasta-Hekim ilişkisi ve koruyucu hekimlik uygulamalarına dair olanlar (Hastanın Hakları, Ölümle Sonuçlanacak Hastalık, Aile Planlamasına İlişkin Duyuru, ...gibi);

Gelişimin sağladığı yeni olanakların kullanımıyla ilgili olanlar (invitro Fertilizasyon, Tele-Doktorluk, Fetal Doku Transplantasyonu,... gibi);

Çevreyle; sporla; yaş gruplarının (Çocuk-yaşlı-adolesan) sorunlarıyla; deneylerle; yol güvenliği ve trafikle; A.I.D.S ile; reçetelerle, ilgili olanlar.

Duyuru ve bildirgelerin birden fazla tematik gruba dahil edilebilirliği olanaklıdır. Mesela, "Uluslararası uçuşlarda sigara içimini yasaklama" kararı koruyucu hekimlik grubuna da, yol güvenliği grubuna da sokulabilir. Ya da "Tütün üretim, ithal, ihraç, satış ve tanıtımı" metniyle birlikte müstakil bir grup oluşturabilir.

Bildirgeleri, toplu halde ele alırsak, herbirinin spesifik bir konuya eğildiğini ve birlikteliklerinin sistematik bir yapı oluşturmadığını görüyoruz. Bu durumu, 1976 Sao Paolo Kurultayı sonunda yayınlanan üç metnin başlıklarını sıralayarak örnekleyebiliriz: "Çevre kirliliğine ilişkin duyuru", "Hekimlerin ölüm cezala-

rina katılımlarıyla ilgili karar", "Spor hekimliğinde sağlık bakımının ilkelerine ilişkin bildirme".

Bildirgeleri tek tek ele alıp, yapıcı karşılaştırırsak, konularına yaklaşım ve nüfuz derinliği yönlerinden homojen olmadıklarını izliyoruz. Mesela, "Cenevre Bildirgesi-Mesleki Bağlılık Yemini" ve "Yaşama Başlangıcından İtibaren Saygı", tek cümlede toparlansverirken, 1983'de Venedik'de benimsenen "Boks Yapmaya İlişkin Önerilende, esasen yasaklanması öngörülen bu sporun o zamana kadar güvenli yapılabilmesi için boks yetkililerine yedi (teknik ayrıntılı) maddede yol gösterilmektedir.

Son örnekte de görüldüğü gibi, bildiri ve duyuruların muhatabı değişken ve bazen de belirsizdir. 1956'da Küba'da benimsenen, "Silahlı Çatışma Dönemlerine İlişkin Kurallar" metninde, hekime ve yardımcı personele uygun çalışma şartları talebinin meçhul mercilere yöneltilmesi gibi.

Bildirge ve duyurularda kullanılan biçimde, örgüt genel sekreterince tartışmacıların farklı dilleri kullanmasına bağlanan özensizliğin yanısıra anlamsız bir sertlik ve meslektaşlara karşı saygı kaygısızlığı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda çarpıcı örnek, "Hekimlik Ahlakı Uluslararası Yasasında, "Düzenbaz" ve "Sayın Muhbir Vatandaş" hekim ikilisinin ilişkilerinin düzenlenmesidir.

Metinlerde alttan alta, Nazi Tıbbinin olumsuz manevi mirası altında ezik ve bu ezikliği tüm hekimlere yansıtma eğiliminde bir yaklaşım sözkonusudur. Bunun, birliğin 1945-47 arasında kurul-

muşluğu ve bizzat Gestapo zulmüne uğramış bir genel sekreteri (ve belki başka üst düzey yöneticileri de) oluşu ile bağlantılandırabiliriz. Antetinde adının almancasının bulunmayışı da, bu bağlamda anlamlıdır.

Uzun sürede oluşturulup geliştirilmeye açık bırakılarak yayınlanan bildirgelerin içerikli iraticılığa dayalı özgün unsurla -••• • **İK** pek olanaklı değildir. Metinlerde, bağlayıcılık taşımanın kah rehavetine kapılmış, kah hırçınlaştırıcı etkisine uğramış halde, ortalama sağduyunun sesi dilegelmektedir. İlgili oldukları konu veya soruna, ekseriyetin öngörebileceğinden çok farklı yaklaşımlar getirmeyen D.H.B. önerilerinin, etkili ve geçerli olabilmeleri hemen bütününü örgütün tartışma götürür prestijine bağlıdır.

Şüpheli-Eleştireci bir yaklaşımın gereği olarak belirtilmesi gereken bir husus, bildirilenler-duyuruianlar ve bunların biidirilip-duyurulduğu (her yıl, turizm sezonunda, dünyanın bir başka köşesinde düzenlenen) kurultaylar, birarada gözönüne alındığında, hangisinin diğerinin nedeni olduğuna dair uyanan tereddüttür.

KAYNAKLAR

1. "Dünya Hekimler Birliği Bildirgeleri". Çev.Fidaner C, Fidaner H. A.T.O.Yayını, 1987.
2. Dünya Hekimler Birliği, Özel Yazışma Şubat 1993.
3. "Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi". Meydan Yayınevi, 1969
4. "Tıp Dünyası". Sayı II. Aralık 1992.